

ledge (scil. of virtuous acts) and the removal (i. e. the cessation of recollection and of knowledge of sinful acts)'. *Sankara*: मत्त आत्मनः सर्वप्राणिनां स्मृतिर्ज्ञानं तदपोहनं च । तेषां पुण्यकर्मणां पुण्यकर्मनुरोधेन ज्ञानस्मृती भवतः । तथा पापकर्मणां पापकर्मनुरोधेन स्मृतिज्ञानयोरपोहनमपगमनं च ; *Sadananda*: मत्त आत्मन एवातः प्राणिजातस्य च स्मृतिः । एतज्जन्मनि पूर्वानुभूतार्थविषया च सा । जन्मान्तरानुभूतार्थविषयाप्यस्ति योगिनाम् । विषयेन्द्रियसंयोगजन्यं ज्ञानं तथात्मनः । दिक्कालविप्रकृष्टैकविषयं चापि योगिनाम् । मत्त एव तयोः कामक्रोधाद्याकुलचेतसाम् । पापकर्मनुरोधेन विनाशः स्मृतिबोधयोः ॥; *Arjunamishra*: मत्त एव हेतोः प्राणिजातस्य पूर्वानुभूतार्थविषया स्मृतिर्भवति । ज्ञानं च विषयेन्द्रियसंयोगजन्यं भवति । अपोहनं च तयोः प्रमोयो भवति ॥; similarly *Madhusūdhana*: अपोहनं च स्मृतिज्ञानयोरपापस्य मत्त एव भवति.] E. ऊह् with अप, kṛit aff. लुट्.

अपोहनीय Tatpur. m. f. n. (-यः-या-यम्) To be removed, to be taken away. E. ऊह् with अप, kṛitya aff. अनीयर्.

अपोहित Tatpur. m. f. n. (-तः-ता-तम्) ¹ Removed, taken away. ² Disconnected by reasoning; comp. अपोह. E. ऊह् with अप, kṛit aff. क्त, āgama इट्.

अपोह्य Tatpur. m. f. n. (-ह्यः-ह्या-ह्यम्) To be removed, to be taken away. E. ऊह् with अप, kṛitya aff. यत्.

अपौगण्ड Tatpur. m. f. n. (-ण्डः-ण्डा-ण्डम्) The same as अपोगण्ड II. q. v. E. अ neg. and पौगण्ड.

अपौरुष Tatpur. 1. m. f. n. (-षः-षा-षम्) ¹ Unmanly, impotent. ² Cowardly.

2. n. (-षम्) ¹ Unmanliness. ² Cowardice. E. अ neg. and पौरुष.

अपौरुषेय Tatpur. m. f. n. (-यः-यी-यम्) Not being of human origin, not made by men, of divine origin, as the Veda; e. g. अपौरुषेयो वेदः; or in the *Sāṅkhya-tattva-kaumudī*: श्रुतिवाक्यजनितं वाक्यार्थज्ञानं तच्च स्वतः प्रमाणमपौरुषेयवेदजनितत्वेन सकलदोषशङ्काविनिमुक्तैर्युक्तम्; or in the *Jaim.-nyāyam*: ऊह्यन्त्यो ऽपौरुषेयः पौरुषेयो ऽथवायिमः &c. E. अ neg. and पौरुषेय.

अपौरुषेयत्व n. (-त्वम्) The not being made by men, the having a divine origin; e. g. in the *Sāṅkhya Sūtras*: न चिभिरपौरुषेयत्वाद्दिदस्य तदर्थं स्वातीन्द्रियत्वात्; or नापौरुषेयत्वान्नित्यत्वमङ्कुरादिवत्. E. अपौरुषेय, taddh. aff. त्व.

अप्लवत्समाधि Karmadh. f. (-धिः) A fanciful name of a Buddhistic *śamādhi* or profound meditation. (*Burnouf* renders it in the *Lotus de la bonne loi*: 'meditation which removes all water', but believes that the more correct reading of this word is असकृत्समाधि; perhaps it may mean: 'a meditation completed by means of water'.) E. अप-लवत्स and समाधि.

अप्सर Tatpur. m. (-रः) An aquatic animal; (a reading of doubtful correctness in *Loiseleur Deslongchamps*' ed. of *Manu* 7. 72.; the other editions and the Mss. of the E. I. H. read instead of it, अप्सर). E. अप् and चर.

अप्न m. f. n. (-प्तः-प्ता-प्तम्) (ved.) Obtained, acquired, reached (*Sāyana*: अनप्तं शत्रुभिरनाप्तम्). E. अप् (a radical become obsolete as far as the verbal inflection is concerned, where it is represented in the classical Sanskrit by आप्, i. e.

अप्, pref. आ), kṛit aff. क्त.

अप्नस् n. (-प्तः) A sacrificial act; (*Uhhādik.*: अप्नोपसी यज्ञ-

कर्मणि, where it is not a various reading of अपस्, आपस् or अप्नस् qq. vv.). E. आप् with आ shortened (acc. to the native etym., but more correctly अप्, comp. the Etym. of अप्त), uñ. aff. असुन्, āgama तुट्.

अप्नु m. (-प्नुः) (ved.) ¹ Soma. ² A sacrificial animal. ³ Body.

⁴ A desired object, or object of desire (perhaps more correctly: attainment, scil. of a desired object). ⁵ Possessing, comprising. [The two first meanings are two various interpretations of the word in *Vājas.* 5. 33. or *Śatap.* III. 6. 3. 8.: जुषाणो अप्नुराज्यस्य वेतु (quoted also by the *Kāśikā* on *Pāṇ.* VI. 1. 118.), viz. *Sāyana*: अप्नुः सूक्ष्मरूपः सोमः, or *Mahidh.*: अप्नुश्चाच सोमः । अप्नोति पीतः सञ्चरीरम् i. e. 'Soma, because it comes into the body'; and *Nṛisinha* in the *Svaramanjari*: अप्नुर्यज्ञियः पशुः (probably as connected with अप्नस्); the third meaning is that given by *Bhāttojid.* on the *Uñ. Sūtra* 1. 74. (perhaps because body is pervaded by Soma); the fourth meaning results from *Bhāttoj.*'s *Praudham.* but belongs apparently to the word only in अप्नोयाम q. v. where it would have also the fifth meaning, according to a passage from the *Śatap.* quoted s. v. अप्नोयाम; in either of the last two meanings अप्नोः represents probably the abl. of the abstract noun in -तु which in the Vedas often assumes the function of our infinitive, expressed in the classical idiom by the accus. -तुम्, अप्नोस् being thus equal in value to the classical आप्तुम्.] E. आप् with shortened आ (accord. to the native etym., but more correctly अप्, comp. the etym. of अप्त), uñ. aff. तु.

अप्नुर Tatpur. m. (-प्नुः) (ved.) ¹ Sending water (i. e. rain), an epithet of Indra, Agni &c. ² Quick as water (i. e. as the falling rain), an epithet of the horses of the Aśvins. E. अप् and तुर.

अप्नूर्य Tatpur. n. (-र्यम्) (ved.) The being a sender of, or the sending of, water (i. e. of rain); said of Indra and Agni. E. अप् and तूर्य.

अप्नोयाम Tatpur. m. (-मः) (ved.) ¹ The name of a sacrifice, viz. of the seventh or last part (*somasansthā*) of the *Jyotishtoma*; (*Mādhava* in enumerating the seven parts of the *Jyotishtoma*, in his *Jaiminiyanyāyam.*, — accord. to all the Mss. of this work within my reach — makes it, the sixth part of the latter, but he is at variance in this respect with the older authorities of the *Kalpāsūtras* and of *Kumārila's Vārttikas*); it is not *nitya* or obligatory for the performance of this sacrifice, like the *Agnishtoma* (q. v.), but *kāmya* or voluntary, and instituted merely for the attainment of a specific desire. See ज्योतिष्टोम. ² The name of a Sāmaveda-verse, because it closes the ceremonies connected with the sacrifice of this name. E. अप्नोस् (abl. of अप्नु) and याम. The literal meaning of this word would be in conformity with the definition of the *Praudhamanoramā*, 'a sacrifice which procures the attainment of the desired object': अप्नुः शरीरमिति । अभिलषितार्थस्य । आप्तव्यत्वात् । अत एवाप्नोयामशब्दस्याभिलषितार्थप्रापक इत्यवयवार्थमाहुः, when अप्नोः would be, not the ablat., but the genitive of अप्नु ⁴ q. v., and याम have the sense of प्रापक; but it is more probable that याम means 'termination' and that अप्नोः represents the abl. of अप्नु q. v., i. e. 'the last part (scil. of the Jyoti-